

Bussresa till Erik Sahlström-institutet i Tobo, Örbyhus Slott och Vendels Kyrka

2023-05-24

Text & foto: T. Ahlsén

Vi hade som vanligt tur med vädret. Mindre tur hade de medlemmar som blev tvungna att hoppa av resan så att vi till slut blev 34 resenärer.

Första anhalten var **Erik Sahlströminstitutet** (ESI) i Tobo. Det bildades 1997 och ligger i det så kallade Jaktslottet byggt 1889. ESI är ett nationellt centrum för folkmusik och dans, uppkallat efter nyckelharpstillverkaren och spelmannen Eric Sahlström.

ESI arbetar för att främja folkmusiken, folksången och folkdansen och har ett särskilt uppdrag att värna om nyckelharpan. På ESI kan man studera fiol/nyckelharpa eller dans. ESI erbjuder även distanskurser i fiol, nyckelharpa och nyckelharpsbygge. Under läsåret ordnas även ett antal kortare helgkurser och sommarkurser. ESIs utbildningar och kurser lockar deltagare från hela världen.

Jämte institutets utbildningar och kurser arbetar man med ett stort antal genrefrämjande projekt inom folkmusik och dans.

Institutets VD Magnus Holmström hälsade oss välkomna vid entrén och bjöd oss komma in för att inta en efterlängtd lunch.

Vi serverades en välsmakande linsoppa och därefter kaffe. Längst till höger Johan Ryd från Kungsängen som bland annat arbetar som kock vid EIS och som brukar arrangera vår förenings väldigt uppskattade söndagsmiddagar.

Vi samlades i en sal för att få information om institutets historia och verksamhet.

Institutets VD, tillika riksspelman, Magnus Holmström spelar på en "modern" nyckelharpa och berättar om olika varianter av instrumentet.

[Klicka här för video.](#)

Relieffigur från 1350 på Källunge kyrka, Gotland.

Det finns belägg för att nyckelharpan har använts i Sverige sedan 1500-talet, och kanske ännu tidigare. Det allra äldsta belägget kan dateras så långt tillbaka i tiden som till 1350. Det består av en relieffigur på porten till Källunge kyrka på Gotland. Figuren spelar ett instrument som kan vara en nyckelharpa.

Man trodde tidigare att vallonerna hade fört med sig nyckelharpan till Sverige, men de kom inte hit förrän under 1600-talet, och vid det laget hade nyckelharpan redan etablerats som ett folkinstrument i Uppland, där nyckelharpan än idag har starkast traditioner. Vissa har hävdat att nyckelharpan har sitt ursprung i Tyskland, då det även finns avbildningar där av instrumentet, från 1500-talet. Det som talar för ett svenskt ursprung är de mycket äldre avbildningar som funnits här, de äldsta i världen.

Nästa anhalt blev **Örbyhus slott**. Det vackraste monumentet över Örbyhus slotts historia är tornet, som kan räkna sina dagar ända tillbaka till 1450-talet då Örby ägdes av Johan Kristersson Vase. Han var Gustav Vasas farfar och uppförde tornet som ett försvarsverk på den oländiga sankmarken vid Vendelsjön.

Gustav Vasa bytte till sig Örbyhus av sina kusiner 1548 och gjorde ett riksfäste här i det inre av Uppland med vallar, gravar och en ca 16 m hög stenmuren kring sin farfars fasta torn.

Borgen kom dock aldrig att tjäna som försvarsverk utan utnyttjades i stället som statsfängelse ända till 1641. Fästningen bygges senare om till barockslott.

Slottet ägdes i början av 1700-talet av de Geer på Leufsta som gjorde både Leufsta och Örbyhus till fideikommiss för sin brorson, vetenskapsmannen Charles de Geer.

Åren 1820–1840 omdanades Örbyhus till den slottsmiljö vi ser i dag. Under de 50 år som följde var det namnen de Geer, von Platen, de la Gardie, Klingspor och Barnekow som satte sin prägel på Örbyhus.

År 1900 inköptes slottet av Carl Gustav von Rosen. Samma år övertogs det av Eugène von Rosen, som lät genomföra ytterligare omfattande restaurerings- och inredningsarbeten.

Tornet i dag med resterna av muren som ursprungligen var 6 meter högre än idag eftersom material från den användes till grunden vid utbyggnaden av slottet på 1600-talet.

Våra två kunniga och trevliga guider Kajsa (till vänster) och Gun-Britt (i mitten).

Guidningen inleddes med besök i det fängelse där Erik IV hölls inspärrad tills han dog av ärtsoppa innehållande arsenik. Bilden tagen i ett av de tre rummen.

Fantastiskt stor ek mellan slottet och orangeriet.

Interiörbild från slottsentrén.

Spannstallet som byggdes på 1830-talet. Här förvarades slottets vagn- och ridhästar. I vagnsalen (följande bilder) förvarades vagnar och slädar.

Vagn som bland annat utnyttjats vid filminspelningar.

Flätat skydd mot nedsmutsning av passagerarnas kläder vid på- och avstigning.

Vagn som bland annat tjänstgjort som "buss".

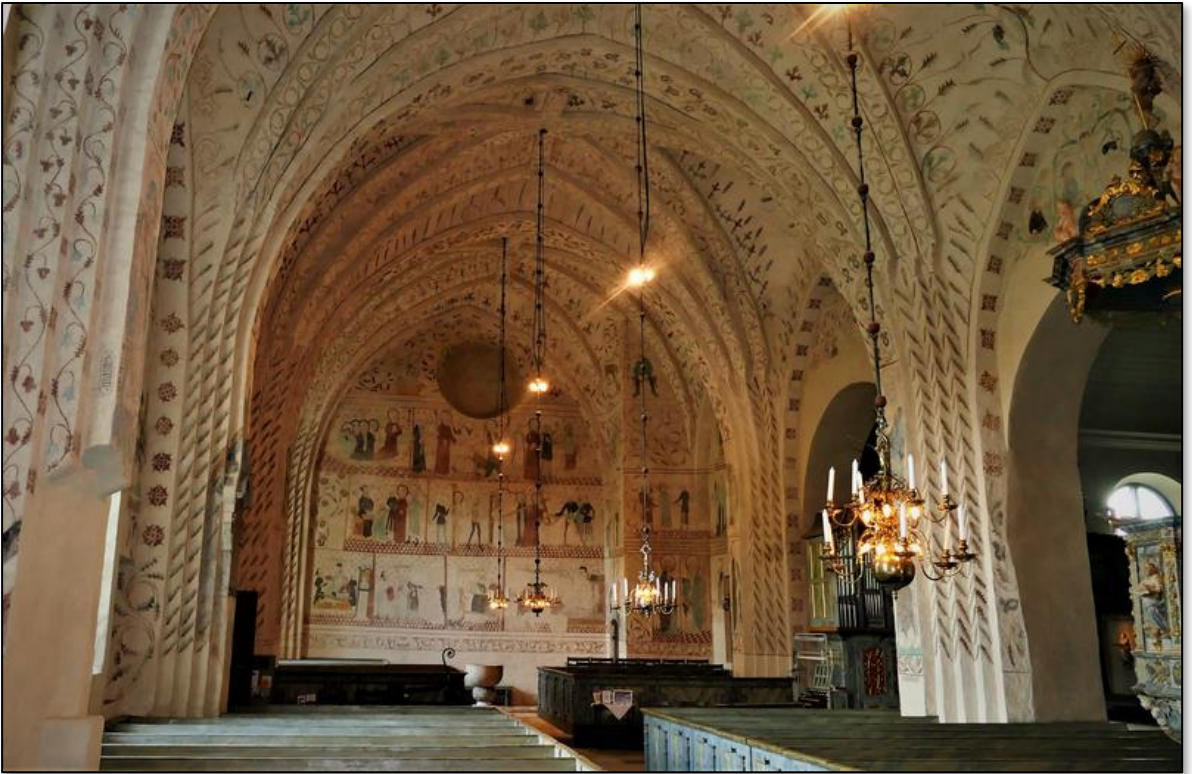
På väg till fikat i orangeriet.

Orangeriet kan man hyra för privata tillställningar.

Sista anhalten var **Vendels kyrka** och muséet intill.

Så blev det dags för hemfärd efter en härlig och mycket intressant utflykt.

Ett stort tack till Johan Ryd (i den blå skjortan på bilden ovan) som deltagit vid planeringen av resan och som gav oss massor av kunskap om Vendel och Vendeltiden.

Varmt tack även till vår busschaufför som med säker hand rattade oss utmed såväl stora som små farleder och hjälpte oss vid på- och avstigning.